

Tadqiqot.uz

**ЎЗБЕКИСТОН
ОЛИМЛАРИ ВА
ЁШЛАРИНИНГ
ИННОВАЦИОН
ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ТАДҚИҚОТЛАРИ
МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

2021

- » Ҳуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидаги изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Crossref

**31 MAY
№28**

CONFERENCES.UZ

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 28-КЎП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
4-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
28-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-4**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
28-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-4**

ТОШКЕНТ-2021

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2021]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 28-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 31 май 2021 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2021. - 22 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илғор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1. Ҳуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б., ю.ф.н. Юсувалиева Рахима (Жахон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2. Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна (Фарғона давлат университети)

3. Тарих саҳифаларидаги изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4. Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

5. Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шохидат Юсуповна (Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети)

6. Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна (Андижон давлат университети)

7. Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Рахматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг туган ўрни

Phd Вохидова Мехри Хасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброхимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобохонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Муסיқа ва ҳаёт

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқайом Раҳимбердиевич (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманган муҳандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Раҳмонова Доно Қаххоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22. Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

23. Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24. Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўктам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25. География

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг ҳаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдир.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

СОЦИОЛОГИЯ ВА ПОЛИТОЛОГИЯНИНГ
ЖАМИЯТИМИЗДА ТУТГАН ЎРНИ

1. Л.А.Аҳмадова АБУ НАСР ФОРОБИЙНИНГ СОЦИОЛОГИК ҚАРАШЛАРИ	7
2. Zueva Arina Viktorovna SOCIOLOGICAL THEORY: SPECIFICITY AND STRUCTURE.....	9
3. Рахимов Дилмуроджон Ғуломжон ўғли ДАВЛАТ ХИЗМАТИ ИЖТИМОЙ-СИЁСИЙ ИНСТИТУТ СИФАТИДА.....	11
4. Ashuroxunova Shahnoza Tohir qizi FORMATION OF SOCIAL AND MORAL FUNDAMENTALS OF THE NATIONAL IDEA BASED ON MORAL NORMS AND MORAL VIRTUES.	14
5. Ҳакимжонова Ҳамидаҳон Ҳакимжон қизи АҲОЛИНИНГ ИЖТИМОЙ ҲОЛАТИНИ ЯХШИЛАШДА ПРОФЕСССИНАЛ КАДРАЛАРНИНГ ЎРНИ.....	16
6. Раҳматуллаева Дурдона Равшановна ЁШЛАРНИНГ ИЖТИМОЙ ФАОЛЛИГИНИ ОШИРИШ	18
7. Reymov Mukhamedali Kengesbaevich SOCIAL PROTECTION OF DISMISSED CITIZENS WITH MILITARY SERVICE AS A SOCIAL INSTITUTION.....	20

СОЦИОЛОГИЯ ВА ПОЛИТОЛОГИЯНИНГ ЖАМИЯТИМИЗДА ТУТГАН ЎРНИ

АБУ НАСР ФОРОБИЙНИНГ СОЦИОЛОГИК ҚАРАШЛАРИ

Л.А.Аҳмадова

БухДУ Тарих ва маданий
мерос факултети 4 курс талабаси

Аннотация: Мазкур мақолада Абу Наср Форобий социологик қарашларининг ҳозирги давр ижтимоий ҳаётини ўрганишдаги аҳамияти ёритиб берилган.

Таянч сўзлар: демократик давлат, фуқаролик жамияти, таълим - тарбия, фозил жамоа, жоҳил, мафкуравий хуруж, гуманист, террорист, ғоявий таъсир.

Annotation: The article concerns the contents of social theory Abu Nasr Farabi and its important in the modern society's social life study.

Key words: democratic state, civil society, education, just community, ignorant, ideological attack, humanist, terrorist, ideological influence.

Кўхна Шарқнинг беназир алломаси, буюк мутуфаккир ва жамиятшунос олим Абу Наср Форобийнинг Социологик таълимоти “Фозил одамлар шаҳри”, “Фазилат, бахт-саодат ва камолот ҳақида”, “Буюк кишиларнинг нақлларида”, “Ақл тўғрисидаги рисола”, “Жисмлар ва акциденцияларнинг ибтидоси ҳақида” ва бошқа асарларида баён этилган. Форобий ҳали феодал муносабатлар ҳукм сурган, фан - техника тараққий этмаган, ижтимоий, сиёсий ва иқтисодий ҳаётдаги зиддиятлар жамиятнинг маънавий ҳаётида ҳам ўз аксини топган бир шароитда ҳуқуқий демократик давлат, адолатли фуқаролик жамияти, доно раҳбар, маънавий баркамоллик, ақл ва илм тантанаси, инсонни бахт - саодатга элтувчи омиллар, ҳуқуқий тенглик, ижтимоий ҳамжиҳатлик, юксак маданият, урушларсиз ва қашшоқликсиз ҳаёт, ўзаро ёрдам, яхшилик, меҳнат ва адолат тантанаси ҳақидаги илғор гуманистик ғояларни тарғиб қилиш билан фалсафий тафаккур тараққиётига улкан ҳисса қўшди. Форобий ўзининг “Фозил одамлар шаҳри” асарини бундан XII аср илгари ёзган бўлсада, унда инсон ва жамият ҳаётининг ҳамма соҳаларига дахлдор бўлган масалалар ҳақида фикр юритган, ҳатто ундан ҳозирги даврнинг энг долзарб муаммоларига жавоб топиш мумкин. Президентимиз ҳам, - “Форобийнинг ўша машҳур “Фозил одамлар шаҳри” асарини ёдга олайлик. Бундан минг йилча муқаддам яратилганига қарамасдан, бугунги ўқувчи ҳам бу асардан ҳозирги ҳаётнинг мураккаб муаммоларини ҳал қилишда асқотадиган муҳим фикр ва йўл-йўриқларни топиб олади” [1], - деб алоҳида уқтирган эди. Аллома мазкур асарда кишилар жамоасининг вужудга келиши, унинг моҳияти, фозил ва жоҳил жамиятлар, инсонлар ўртасидаги ўзаро муносабатлар, кишилар жамоасини бошқариш йўллари ва усуллари тўғрисидаги қарашларини илмий асосда баён этиб берган. Кишилик жамияти пайдо бўлишининг асосий сабаби, Форобийнинг фикрича, моддий эҳтиёжларни қондиришга бўлган интилиш ва наслни давом эттириш учун зарур шароитни яратишдан иборат. Чунончи олимнинг таъкидлашича, - “Ҳар бир инсон ўз табиати билан шундай тузилганки у яшаш ва олий даражадаги етукликка эришмоқ учун кўп нарсаларга муҳтож бўлади, у бир ўзи бундай нарсаларни қўлга кирита олмайди, уларга эга бўлиш учун инсонлар жамоасига эҳтиёж туғилади. Шу сабабли яшаш учун зарур бўлган, кишиларни бир - бирларига етказиб берувчи ва ўзаро ёрдамлашувчи кўп кишиларнинг бирлашуви орқалигина одам ўз табиати бўйича интилган етукликка эришуви мумкин. Бундай жамоа аъзоларининг фаолияти бир бутун ҳолда уларнинг ҳар бирига яшаш ва етукликка эришув учун зарур бўлган нарсаларни етказиб беради. Шунинг учун инсон шахслари кўпайдилар ва ернинг аҳоли яшайдиган қисмига ўрнашдилар, натижада инсон жамоаси вужудга келди”[2]. Шунингдек Форобий ўрта аср шароитида биринчи

бўлиб инсон, унинг моҳияти, эрки ва ҳуқуқлари, бахт-саодати, интилишлари, мақсадлари қандайдир илоҳий қудрат томонидан белгиланмай балки ўзининг ақлий фаолиятига, реал ҳатти-ҳаракатларига боғлиқ эканлигини илмий асослаб берди.

Форобий инсонни, унинг характеридаги барча ижобий ва салбий томонларини “фозил” ва “жоҳил” кишилар мисолида таҳлил этади. Донишманд жоҳил инсонларни тарбиялаш, фозилларга эса юксак камолот ва бахт-саодатга эришишнинг йўл-йўриқларини кўрсатиб бериш давлатнинг асосий вазифасидир дейди. “Жоҳиллар” ҳам “фозиллар” ҳам бир заминда, бир юртда яшайдилар бир ҳаводан нафас оладилар аммо ўз феъл - атворлари туфайли ҳаётда олган таълим-тарбиялари натижасида икки хилни йўлни танлайдилар. Тўғри инсон бенуқсон бўлмайди айниқса шайтоний нафс уни йўлдан оздиради, ёмон ишларга бошлайди. Шу боис камолот йўли маърифатни эгаллашдир. Маънавият ва маърифатга эса илм, ақл ва тарбия орқалигина эришилади. Президентимиз ибораси билан айтганда, - “Ер юзида қанча инсон, қанча тақдир бўлса ҳар бирининг ўз маънавий олами бор. Маънавиятни тушуниш, англаш учун аввало инсонни тушуниш, англаш керак”[4]. Шу боис Форобий бундан ўн икки аср илгариёқ ҳар бир шахснинг индивидуал хислат ва фазилатларини, маънавий оламини, дунёқарашини ўрганиш лозим деб таъкидлаган эди. Инсонни ўрганиш жуда мураккаб ва масъулиятли шу билан бирга долзарб мавзу бўлиб келган. Форобийнинг таъкидлашича инсонлар ўзини - ўзи билмайди, ҳар бир инсон аввало ўзининг ўзлигини билиши лозим. У хато ва камчиликларини, жоҳил феъл-атворини тузатсагина фозиллик даражасига яъни ҳақиқий инсон даражасига кутарила олиши ва энг юксак камолот ва бахт-саодатга эришиши мумкин. Шу боис мутафаккирнинг фикрича фозил жамоанинг ҳар бир аъзоси фозил, яъни ҳақиқий инсон бўлиши лозим. Унингча, инсон ҳам табиий жонзот, ҳам ижтимоий мавжудот. Битта инсон танасида икки олам сир - асрорлари мужассам, яъни унда ҳам табиий биологик хислатлар, ҳам ижтимоий сифат ва фазилатлар мавжуд, шу билан биргаликда инсондаги инсонийлик ва ҳайвонийлик хислатлари қоришиб кетган, ана шунинг учун ҳам одамлар жамиятда ижтимоий муҳит таъсирида “жоҳил” ёки “фозил” кишиларга айланадилар, яъни фозил киши бўлиб жамият ривожига, давлат равнақиға ўз хиссаларини қўшадилар. Ватан ва халқ учун ҳалол меҳнат қилиб, тинч тотувликда яшайдилар ёки жоҳил фуқарога айланиб ўз Ватани ва халқиға хиёнат қиладилар худди экстеримистик йўлга кириб бораётган фанатик кимсаларға ўхшаб, шу сабабли Форобийнинг уқтиришича ҳақиқий фозил инсон ўзидаги маънавий ва ахлоқий иллатлардан қутилмоғи ҳамда чин инсоний фазилатларни шакллантирмоғи лозим, Форобий айниқса инсоннинг ақлий ва ахлоқий камолоти масалаларига алоҳида эътиборни қаратди.

Хулоса қилиб айтиладиган бўлсак Форобийнинг беназир асарлари ва ижтимоий-фалсафий таълимоти маънавий меъросимизнинг бебаҳо дурдонаси бўлиб, унда ижтимоий ҳаётимизнинг барча соҳаларига дахлдор масалалар ўз ифодасини топган. Бу таълимот умрбоқийлигининг сири ҳам шунда бўлса керак. Шу боис бу талимотни ўрганиш давр талабидир.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Каримов И. А. Адолатли жамият сари. Тошкент: “Ўзбекистон”, 1998, 186. 2. Абу Наср Форобий. ”Фозил одамлар шаҳри”. Тошкент.: А. Қодирий номи-даги халқ меъроси нашриёти. 1993. 186-бет.
3. Ўша жойда. 186-бет.
4. Каримов И.А. Юксак маънавият - енгилмас куч. Тошкент.: “Маънавият”. 2009. 29-бет
5. Конституционное право Республики Узбекистан: (Сб., нормат. актов)-Т.; Шарқ, 1995, стр. 94-101.
6. Абу Наср Форобий. ”Фозил одамлар шаҳри”. Тошкент.: А. Қодирий номидаги халқ меъроси нашриёти. 1993. 187-бет.

SOCIOLOGICAL THEORY: SPECIFICITY AND STRUCTURE

Zueva Arina Viktorovna

2nd year student, bachelor's degree

Nukus State Pedagogical

Institute named after Azhiniyaz

Annotation: The article examines the structure and specificity of sociological theory by defining the periodization of the historical and sociological process. The work reveals the role of the first, second and third industrial revolutions, and also outlines the main contribution of scientists - J. Alexander and J. Ritzer.

Key words: sociological theory; industrial Revolution; J. Alexander; J. Ritzer.

There are two fundamental directions in the history of sociology - theoretical and empirical sociology, each of which has its own history, specificity and structure. In this work, special attention will be paid to theoretical sociology, since the rapid and intensive development of sociological theory in various directions generates a variety of ideas and positions. To identify the structure and specificity of sociological theory, let us turn to the periodization of the historical and sociological process. The basis of this periodization is formed by the sociological theory of modernity, developed in a whole series of sociological theories (the theory of modernity by E. Giddens, J. Habermas, and others) in the last two decades of the twentieth century. The era of modernity corresponds to industrial, capitalist, legal, democratic, national-state societies that were formed in the last third of the 18th century. Such societies throughout their existence undergo an evolutionary transformation associated with industrial revolutions, during which new scientific theories and schools appear. Consider each revolution.

The first industrial revolution falls on the last third of the 18th century. - the beginning of the twentieth century. (Creation of a steam engine). In this period, sociology becomes a way of theoretical self-comprehension and self-understanding of modern societies, a means of their self-reflection, a component of the culture and science of these societies. Sociology at that time was called "social physics", which has the same status as all natural sciences, and the methodology of its research was the methods of natural science. Within the framework of the same period, another was formed - an anti-positivist project of interpretive sociology, the outstanding representatives of which are G. Simmel and M. Weber. Scientists believe that sociology should be formed in a conscious way, and its main task is to build a new theory of society and consider it as the central point of any general sociological theory.

The second industrial revolution is associated with the technical re-equipment of production in the late 19th - early 20th centuries, which led to the creation of mass production and mass consumption systems. Accordingly, the second period in the development of sociological theory falls on the beginning of the twentieth century. - 70s. XX century. In this period, there is a radical transformation of the fundamental foundations of the social order, which is called organized capitalism, state-monopoly capitalism, imperialism. In connection with the emergence of a new social order, new conceptual schemes, methodological approaches and sociological theories are being formed. This period characterizes society as managerial, corporate, mass, as a developed industrial society, theories of organized capitalism, corporate society, mass society are also being developed, and the structural and functional theory of T. Parsons is central. The third industrial revolution - the information revolution (70-80s of the XX - beginning of the XXI century) led to the design of modern industrial production systems within the information society. In the early 1970s. in connection with the telecommunications revolution, the economic sphere is changing, the system of value orientations, the sphere of culture are being transformed, as a result of which new sociological theories appear (theories of post-industrial society, theories of the information society, the theory of postmodernism, the theory of globalization), which aim to comprehend the ongoing social changes. This period is characterized by new methodological developments, for example, searches that began with statements about the "crisis" of sociological theory and various discussions (discussions about positivism in European sociology; Parsonism in American sociology, etc.). As a result, a new methodological program was developed, neo-evolutionism was developed, theories of differentiation appeared as theories of social development, and new

directions of research took shape (historical sociology, feminist sociology).

In connection with the emergence of the above processes, interest in the main ideas of Parsonism is revived. A supporter of the continuation of the questions of structural functionalism by T. Parsons was J. Alexander, who in 1987 published the work “Sociological theory after 1945”, which became the basis of modern sociological theory. The author creates a completely new type of social analysis and theory - cultural sociology, which poses collective feelings as a key issue for study, since they are the true representations of the world. J. Alexander focuses on non-actual and non-empirical processes (“intellectual socialization”, “hypothetical imagination”) and develops the idea that these phenomena are modified under the influence of the “real world”, where society is rationalized due to the appearance of various technologies in a person’s life ... However, the existence of an exclusively technical world is impossible, therefore the individual with freedom becomes the central link of the theory. It is important to note that it is he who is able to be in interindividual interaction and change the social order at any moment of historical development.

No less important is the scientist J. Ritzer, who belongs to the integral theory. Developing his model of multi-paradigmatic sociology, J. Ritzer reduced it to three main paradigms: socio-factorial, socio-definitive and socio-behavioral and tried to develop an integrated sociological paradigm that unites micro and macro levels in both objective and subjective forms. J. Ritzer believed that it is necessary to deal with four basic levels of social analysis at once: macro-subjectivity, macro-objectivity, micro-subjectivity and micro-objectivity. The significance of this model lies in the fact that it allows one to establish real relationships between different levels of social reality, serves as the basis for the classification of the phenomena under study, and also requires the use of methods and techniques corresponding to these phenomena.

Thus, the specificity and structure of sociological theory lies in its historical periodization, at each stage of which there are a large number of different approaches, theories and schools. The scientific developments considered in this work demonstrate the progressive development of sociology in modern society.

Bibliography:

1. Alexander J. Meaning of social life: cultural sociology / per. from English G.K. Olkhovikov, ed. D.Yu. Kurakin. Moscow: Ed. And consulting group “Praxis”, 2013. S. 472-504.

2. Dobrenkov V.I., Polyakova N.L. Methodology for the analysis of the historical and sociological process. Criteria for its periodization // Bulletin of Moscow State University. Series 18. Sociology and Political Science. 2011. No. 1. S. 27-43.

3. Polyakova N.L. Methodological self-reflection of sociology in the late 60s - early 70s. XX century Dispute about positivism // Bulletin of Moscow State University. Series 18. Sociology and Political Science “. 2012. No. 4. S. 24-52.

4. Polyakova N.L. Methodological pluralism and the structure of sociological theory // Bulletin of Moscow State University. Series 18. Sociology and Political Science “. 2015. No. 4. S. 50-68.

5. Ritzer J. Modern sociological theories. SPb .: Peter, 2002.688 s

ДАВЛАТ ХИЗМАТИ ИЖТИМОЙ-СИЁСИЙ ИНСТИТУТ СИФАТИДА

Рахимов Дилмуроджон Ғуломжон ўғли
Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги
Давлат бошқаруви академияси таянч докторанти
+99890 161 95 99
drakhimov95@gmail.com

Аннотация. Мақола давлат хизматининг ижтимоий-сиёсий институт сифатида тадқиқ этишни мақсад қилган. Мақолада давлат хизматининг ҳодиса ва моҳият сифатида келиб чиқиши қиёсий таҳлил қилинган. Тадқиқотда олимларнинг давлат хизмати тушунчасига берган таърифлари таҳлил қилиниб, унга муаллифлик таърифи ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: давлат хизмати, давлат хизматчиси, давлат бошқаруви, ижтимоий-сиёсий институт, меритократия, оммавий хизмат.

“Давлат хизмати” ижтимоий фанларда кенг қўлланиладиган тушунча бўлиб, сиёсатшунослик, ҳуқуқшунослик, социология, менежмент каби фанларнинг категориялари саналади.

Давлат хизмати тушунчасининг келиб чиқиши ва унинг ривожланиш жиҳатларини ўрганиш мавзуни тадқиқ этишнинг муҳим омили ҳисобланади.

Бугунги давлат хизматига ўхшаш жараёнларнинг бошланиши бир қанча тадқиқотчилар, жумладан, **Энн Палудан**¹ ва **Дерк Боддэ**² томонидан Қадимги Хитойга боғланади. Меритократик тамойилга асосланган Хитой империяси давлат хизматининг муҳим жиҳати энг яхши маъмурий амалдорларни танлаш учун ишлаб чиқилган имтиҳондан иборат эди. Ушбу тизим оилавий насл-насаби (ижтимоий келиб чиқиши)дан қатъи назар ҳар қандай хитойликнинг йирик давлат амалдорига айлана олишини назарда тутарди.³ Мазкур тизим Хитойда Син (мил.авв.246 – 206 йиллар), Хан (мил.авв.206 – милодий 220 йиллар), Суй (589-618 йиллар) ва Тан (618-907 йиллар) сулолалари даврида амалда бўлган.⁴

Тадқиқотчилар **Итжек Галнур** ва **Женнифер Осер** давлат хизматининг бошланиши Қадимги Хитой билан биргаликда Мисрнинг Қадимги подшолик давлари (мил.авв. 3 минглик йилларнинг иккинчи ярми)га бориб қадалишини таъкидлашган. Ўрта асрларда эса Византия, Эрон сосонийлари, Араб халифалигининг аббосийлар сулоласи ва Усмонли турклар империялари мамлакат бошқарувида давлат хизмати тизимини йўлга қўйганлар. Замоनावий даврдаги давлат хизмати эса XVIII асрда Пруссия ва Францияда ривожланган бўлса, ижтимоий-ҳуқуқий категория сифатида XIX асрда Буюк Британияда вужудга келди.⁵

1806 йилда Буюк Британиянинг Ост-Индия компанияси ташаббуси билан инглизларнинг Ҳиндистонни бошқарадиган маъмурлари малакасини ошириш ва уларни аттестациядан ўтказишни назарда тутувчи коллеж Лондонда ташкил этилди.⁶ Аср ўрталарига келиб давлат бошқаруви хизматига танлов имтиҳон орқали қабул қилиниш, маълум мансабани эгаллаш учун муайян билим ва кўникмаларни мавжуд бўлиши, шунингдек, давлат амалдорларининг иерархик тарзда ўсишини назарда тутувчи жараёнлар умумий “civil service”, яъни “давлат

¹ Ann Paludan. Chronicle of the Chinese Emperors: The Reign-by-Reign Record of the Rulers of Imperial China. New York, New York: Thames and Hudson. (1998) //https://thamesandhudsonusa.com/books/chronicle-of-the-chinese-emperors-the-reign-by-reign-record-of-the-rulers-of-imperial-china-softcover

² Derke Bodde. “China: A Teaching Workbook”. Columbia University. //http://afe.easia.columbia.edu/songdynasty-module/index.html

³ Civil Service Examinations. //http://www.princeton.edu/~elman/documents/Civil%20Service%20Examinations.pdf

⁴ Ann Paludan. Chronicle of the Chinese Emperors: The Reign-by-Reign Record of the Rulers of Imperial China. New York, New York: Thames and Hudson. (1998) //https://thamesandhudsonusa.com/books/chronicle-of-the-chinese-emperors-the-reign-by-reign-record-of-the-rulers-of-imperial-china-softcover

⁵ Itzhak Galnoor, Jennifer Oser. Civil Service. //https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B9780080970868750033?via%3Dihub

⁶ Mark W. Huddleston, William W. Boyer. The Higher Civil Service in the United States: Quest for Reform. University of Pittsburgh Press. 1996. //https://upittpress.org/books/9780822955740/

хизмати” атамаси билан қўлланила бошланди.¹

Мавзунини ёритиш жиҳатидан давлат хизмати тушунчасининг келиб чиқиши билан бир қаторда унинг туб моҳиятига ҳам етиб бориш, уни тадқиқ этиш муҳим аҳамият касб этади. Ушбу тушунчани бир қанча тадқиқотчи олимлар ўз ёндашувларидан келиб чиққан ҳолда изоҳлаганлар.

Айрим тадқиқотчилар давлат хизмати – давлатдан олинадиган маош эвазига давлатга хизмат кўрсатиш, эканлигини таъкидлашади. Жумладан, профессор **Б.М.Лазарев** “давлат хизмати” тушунчасини қуйидагича таърифлайди: “Давлат хизмати – бу давлатга хизматдир, яъни давлат органларида, давлатнинг функция ва вазифаларини амалга оширишга қаратилган, давлатдан олинган кўрсатмалар, йўл-йўриқлар ҳамда тўланадиган маош учун бажариладиган фаолият”.²

Яна бир тадқиқотчи **Ю.Н.Старилов** давлат хизматни таърифлар экан, уни оммавий хизматдан фарқлайди: “Давлат ва маҳаллий органларида амалга ошириладиган хизмат – бу оммавий хизмат бўлиб, оммавий ҳокимият органларида амалга оширилади. Давлат хизмати – давлат корхоналари, муассасалари, ташкилотлари ва бирлашмаларида амалга ошириладиган хизматдир.” Шу билан бирга, Ю.Н.Старилов депутатлар, давлатда олий мансабларни эгаллаб турган шахслар (Президент, вакиллик ва ижро ҳокимияти органларининг раҳбарлари, вазирлар) давлат хизматчиси эмас, оммавий-ҳуқуқий хизмат мақомига эга эканлигини таъкидлайди.³

Айрим адабиётларда давлат хизмати тушунчасининг кенг ва тор доирада кўриб чиқилганлигини кўриш мумкин. Масалан, **А.П.Алехин** ва **Ю.М.Козлов** давлат хизмати тушунчасига тўхталиб, кенг маънода давлат хизматининг давлат хизматчилари томонидан давлат органлари, муассасалари ва корхоналарида; тор маънода эса, фақатгина давлат органларида амалга оширилишини кўрсатиб ўтадилар.⁴

А.П.Бахрах “Административное право” номли китобида давлат хизмати тушунчасини *ижтимоий, сиёсий, ҳуқуқий ва ташкилий* маънолардан келиб чиқиб изоҳлашни таклиф этади.⁵

Давлат хизмати *ижтимоий маънода* – давлат ташкилотда маълум бир лавозимни эгаллаб турган шахс томонидан давлатнинг кўрсатмасига кўра ижтимоий фойдали фаолиятни амалга оширишни; *сиёсий маънода* – давлатнинг мақсад ва вазифаларига барча ишлаб чиқилган сиёсий куч ва воситалар орқали эришишни; *ҳуқуқий маънода* – давлат-хизмат муносабатларини ҳуқуқий ўрнатишни, *ташкилий маънода* – давлат аппаратининг ташкилий-функционал элементлари билан алоқада бўлишни назарда тутаяди, дейиш мумкин.

Ғарблик тадқиқотчи олимлар ва амалиётчилар ҳам “давлат хизмати” тушунчаси бўйича ўз қарашларини баён этишган. Жумладан, М.Вебер давлат хизматини “ҳокимиятнинг пирамида кўринишидаги тизими” деб таърифлайди. Унинг фикрича, “давлат хизмати – бу ҳозирги жамиятда бошқарувнинг мураккаб вазифаларини ҳал қилиш учун мўлжалланган энг оқилона институционал тузилма бўлиб, унинг оқилоналик негизи мазкур тузилма фаолиятини шахссизлантиришдан иборат бўлиб, бу, ўз навбатида муайян ижрочилар ўзбошимчалигидан сақланишни кафолатлайди”, яъни бу тизим ўз тузилишини сақлаб қолиши учун универсал ва шахссиз қоидаларнинг таъсир кучидан фойдаланади.⁶

Америка давлат бошқаруви фанида ушбу ғояни XIX аср охирида АҚШнинг бўлажак президенти Вудро Вильсон янада ривожлантирди. Унинг мазкур муаммога бағишланган “Маъмуриятни ўрганиш” (“Study of Administration”) номли асосий асари 1887 йили нашр этилган. Ҳар қандай бошқарув тизимида унинг самарадорлиги ва жавобгарлигининг зарур шарт сифатида ягона бошқарув марказининг мавжудлиги, барча ҳозирги ҳукуматларнинг

¹Titzhak Galnoor, Jennifer Oser. Civil Service. //https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S09780080970868750033?via%3Dihub

² Лазарев Б.М. Государственная служба. – М.: БЕК, 1993. – С. 5-6.

³ Старилов Ю.Н. Службное право. – М.: БЕК, 1996. – С.131.

⁴Алехин А.П., Козлов Ю.М., Кармолицкий А.А. Административное право Российской Федерации. – М.: Зерцало, 1996.– С.152.

⁵ Бахрах Д.Н. Государственная служба в Российской Федерации: Учебник. – Екатеринбург: Издательство Государственной юридической академии, 2004. – С. 234.

⁶ Weber M. Theory of Social and Economical Organization. – New York, 1947. //file:///C:/Users/English/Downloads/[Max-Weber]-The-Theory-of-Social-and-Economic-Orga(z-lib.org).pdf

тузилмавий жиҳатдан ўхшашлиги, бошқарувнинг сиёсатдан холиқилиниши, хизматчиларнинг профессионализи, молиявий ва маъмурий самарадорликнинг шарт сифатидаги ташкилий иерархия, кишилиқ тараққиётини модернизация қилиш ва раванқ топишнинг зарур шарт сифатида яхши маъмуриятнинг мавжудлиги Вильсон назариясининг асосий мазмунини ташкил этади.¹

Республикада олиб борилган тадқиқотлар ҳам давлат хизмати тушунчаси моҳиятини аниқлашда муҳим аҳамиятга эга ҳисобланади. Жумладан, ҳуқуқшунос Н.Ш.Саид-Ғазиева таърифида бир неча жиҳатларга эътибор қаратилганлигини, айтиш мумкин.

Биринчидан, давлат хизмати ташкилий-ҳуқуқий институтлар (тузилмалар) тизими сифатида таърифланиб, бунда давлат хизматини ташкил этиш ва бошқариш тизими, жумладан, тузилма ва идоралар назарда тутилади.

Иккинчидан, давлат хизмати давлат аппаратида ишлашга тайёрланган одамлар мажмуидан иборат бўлиб, улар давлат хизматчиларини ташкил этади.

Учинчидан, давлат хизмати ижтимоий-ҳуқуқий муносабатларнинг алоҳида тизимидир.²

Юқоридаги тадқиқотлардан келиб чиқиб, қуйидаги хулосаларга келиш мумкин:

Биринчидан, “давлат хизмати” тушунча сифатида XIX асрдан Буюк Британияда қўлланила бошлаган. Лекин “давлат хизмати” ҳодиса сифатида эрамаздан олдинги даврларда Қадимги Шарқда, яъни Миср ва Хитойда вужудга келган.

Иккинчидан, “давлат хизмати” тушунчасига сиёсий, ҳуқуқий, социологик жиҳатдан олимлар томонидан турлича таърифлар берилган. Шулардан келиб чиқиб, “давлат хизмати”ни қуйидагича таърифлаш мумкин: *“давлат хизмати – бу ижтимоий-сиёсий ва юридик категория бўлиб, ижтимоий-сиёсий жиҳатдан давлатнинг ўз функцияларини бажаришининг усул ва воситалар мажмуини, давлат хизматини ташкил этиш ва бошқариш тизимини назарда тутса, юридик жиҳатдан давлат хизматини ташкил этиш ва ўташ муносабатларини мувофиқлаштирувчи ҳуқуқий нормалар тизимини англатади.”*

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ann Paludan. Chronicle of the Chinese Emperors: The Reign-by-Reign Record of the Rulers of Imperial China. New York, New York: Thames and Hudson. (1998) //https://thamesandhudsonusa.com/books/chronicle-of-the-chinese-emperors-the-reign-by-reign-record-of-the-rulers-of-imperial-china-softcover
2. Derke Bodde. “China: A Teaching Workbook”. Columbia University. //http://afe.easia.columbia.edu/songdynasty-module/index.html
3. Civil Service Examinations. //http://www.princeton.edu/~elman/documents/Civil%20Service%20Examinations.pdf
4. Itzhak Galnoor, Jennifer Oser. Civil Service. //https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B9780080970868750033?via%3Dihub
5. Mark W. Huddleston, William W. Boyer. The Higher Civil Service in the United States: Quest for Reform. University of Pittsburgh Press. 1996. //https://upittpress.org/books/9780822955740/
6. Лазарев Б.М. Государственная служба. – М.: БЕК, 1993. – С. 5-6.
7. Стариков Ю.Н. Служебное право. – М.: БЕК, 1996. – С.131.
8. Алексин А.П., Козлов Ю.М., Кармолицкий А.А. Административное право Российской Федерации. – М: Зерцало, 1996.– С.152.
9. Бахрах Д.Н. Государственная служба в Российской Федерации: Учебник. – Екатеринбург: Издательство Государственной юридической академии, 2004. – С. 234.
10. Weber M. Theory of Social and Economical Organization. – New York, 1947. //file:///C:/Users/English/Downloads/[Max-Weber]-The-Theory-of-Social-and-Economic-Orga(z-lib.org).pdf
11. Ostrom V. The Intellectual Crisis in American Public Administration. – Tuscaloosa, 1989. – P. 20-25.
12. Саид-Ғазиева Н.Ш. Ўзбекистон Республикасида давлат хизматини ислоҳ этиш масалалари. – Т.: ТДЮИ нашриёти, 2008. – Б. 49.

¹ Ostrom V. The Intellectual Crisis in American Public Administration. – Tuscaloosa, 1989. – P. 20-25.

² Саид-Ғазиева Н.Ш. Ўзбекистон Республикасида давлат хизматини ислоҳ этиш масалалари. – Т.: ТДЮИ нашриёти, 2008. – Б. 49.

FORMATION OF SOCIAL AND MORAL FUNDAMENTALS OF THE NATIONAL IDEA BASED ON MORAL NORMS AND MORAL VIRTUES.

Ashuroxunova Shahnoza Tohir qizi

shahnozaashuroxunova@mail.ru

Gulistan State University

Student of the Faculty of Socio-Economics

Annotation: This article discusses the national idea, the socio-moral foundations of its development, moral norms and moral qualities, their content and the issues of overcoming existing problems in society with their help.

Keywords: value, national moral norms, society, moral values, national ideology, criteria of morality

People who are connected to each other through economic, socio-political relations behave based on certain moral norms. There is no morality that is unique to one person. Moral qualities are mainly manifested in the relationship between the majority. Moral norms are formed on the basis of long historical experience and share the relationships between people.

Only moral norms, which are of great importance in their time and can have a positive impact on the development of the individual and the development of society in the new conditions, can be a value. This also shows that the attitude towards concrete forms of moral norms is necessitated by historical conditions, opportunities and needs.

Criteria of morality are determined by the general opportunities and needs for the development of society, the conditions in the places where individual ethnic groups live and work, and their specific characteristics. The spiritual wealth inherent in all mankind - morality - is also manifested in different concrete historical conditions, in different countries and peoples in specific forms.

National moral norms are not just a legal duty. rather it is a responsibility. People approach all relationships in society based on certain moral values. Faith, honesty, integrity, fear of the haram, usurpation of one's rights, kindness, compassion, consequence, concern, modesty, and friendship are not only legal duties, but first and foremost moral values.

No matter how broad and deep the national moral norms and criteria are, they become even more important when they are enriched with universal moral values. Understanding and glorifying one's own moral values is a national virtue. But this quality creates new opportunities for the development of national spirituality only when it is connected with the need to study and master the moral values of other peoples. The national morality, which is enriched by absorbing the values of other nations, is even more beautiful. Respect for and action based on universal values is reflected in both the Constitution of the Republic of Uzbekistan and the main idea of the state.

Peace and stability in society depend on how we treat each other on the basis of a culture of decency. This is one of the reasons why more attention has been paid to etiquette in recent times. Because the culture of human behavior gives pleasure to the human child, encourages him to wisdom and ingenuity. A culture of etiquette helps to nurture the perfect man. The educated person, on the other hand, seeks to understand the inner world of others. In the process of learning to respect others, his spiritual world also becomes richer and he begins to get rid of arrogance and selfishness. Communication within the framework of etiquette enriches the human personality with wisdom and pleasure..

Etiquette and norms of behavior have been formed and improved over the centuries and have always been based on the living conditions of people, their natural needs, the demands of life. The rules of etiquette are not introduced into the minds of people by force or coercion, but are regulated by the power and influence of society, formed by the desires, inclinations, demands and needs of life. For this reason, today in our society, special attention is paid to strengthening "public control" in strengthening the socio-ethical standards, and a lot of work is being done in this direction.

If we look at history, we see that the activities of great people are determined not only by skillful organization, deep knowledge, but also by mature morals and manners. That is why today in the process of training, special attention is paid not only to education, but also to the process of upbringing, and attempts are made to carry out both processes together.

Amir Temur also ruled the great state he founded on the basis of national, Islamic and moral

values. This has led to the management of society on the basis of justice, humanity, and the maintenance of peace, tranquility and harmony in the country. Timur's high moral qualities are also the spiritual factor that laid the foundation for the creation of a great empire, its development, and its transformation into one of the most powerful states in the world. Timur demanded that his subordinates and commanders be moral and polite. In his Statutes, he set out the following tasks, showing how important the morality and justice of leaders are for society, the state and the nation: "Let the sultan be just in all things, and keep in his hands just and just ministers, so that if the king seems to be unjust, the just minister will find a solution for him. If the minister is cruel, the kingdom will soon fall."

Alisher Navoi has also shown throughout his life that spiritual decline is extremely dangerous for both the individual and society. Throughout his life, he condemned ignorance, injustice, human dignity, and bloodshed in a highly moral manner. In his work *Hayratul Abror*, he pointed out that doing good for good and doing evil for evil should be the moral virtue of kings, without which great calamities can occur in society.

In conclusion, it can be said that the ancient thinkers considered morality as a means of bringing happiness to man, tried to find a clear secular basis of morality, and inherited invaluable works on morality. It is the responsibility of each one of us to study and apply them. After all, the rich spiritual heritage written by them is a real moral doctrine, which will play a decisive role in the emergence of new philosophical and moral currents in the future, as well as in the socio-ethical development of our national idea. serves as a true foundation.

References:

1. Erkin Yusupov. *Inson kamolotining ma'naviy asoslari*. "Universitet". Toshkent - 1998y. (Erkin Yusupov. *The spiritual foundations of human perfection*. "Universitet". Toshkent - 1998y.)
2. А.С.Ачилдиев. *Диалектика национального самосознания и национальной культуры* – Т.: 1997. – стр. 49. (A.S.Achildiyeu. *Dialectic national identity and national culture* – Т.: 1997. - page 49.)
3. D.A. Yusubov. *Falsafa (etika, estetika, mantiq)* – Т.: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2017. – bet 154. (D.A. Yusubov. *Philosophy (ethics, aesthetics, logic)* – Т.: Academy of the MIA of the Republic of Uzbekistan, 2017. – page 154.)
4. D.A. Yusubov, X.B. Saitxodjayev, A.A. Mavlyanov. *Falsafa*. – Т.: O'zbekiston Respublikasi IIV akademiyasi, 2012. - bet 240. (D.A. Yusubov, X.B. Saitxodjayev, A.A. Mavlyanov. *Philosophy* – Т.: Academy of the MIA of the Republic of Uzbekistan, 2012. – page 240)
5. *Falsafa: Qomusiy lug'at* – Т.: Sharq, 2004. - bet 476. (*Philosophy: Encyclopedic dictionary* – Т.: East, 2004. - page 476.)

АҲОЛИНИНГ ИЖТИМОЙ ҲОЛАТИНИ ЯХШИЛАШДА ПРОФЕССИОНАЛ КАДРАЛАРНИНГ ЎРНИ

Ҳакимжонова Ҳамидаҳон Ҳакимжон қизи
Педагогик инновациялар, касб-ҳунар таълими
бошқарув ҳамда педагог кадрларни қайта
тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш
институти катта ўқитувчиси
Телефон: +998(91) 132 61 96
xamidaxon_x@mail.ru

Аннотация. Мазкур мақолада халқимизнинг ижтимоий ҳолатини яхшилаш орқали иқтисодий-иқтисодий жадал тараққий эттириш, аҳолини орасида камбағалликни қисқартириш, фуқароларимизнинг ҳаётда муносиб ўрин топишлари муаммолари ёритилган.

Калит сўзлар: ижтимоий-иқтисодий соҳадаги муаммолар, касбга тайёрлаш тизими, Камбағалликка қарши кураш, самарали тадбиркорлик фаолияти.

Мамлакатимизда узоқ вақт давомида йиғилиб қолган ижтимоий-иқтисодий соҳадаги жиддий тизимли муаммоларни ҳал этиш, аҳолининг муносиб ҳаёт кечиришини таъминлаш ва тадбиркорлик фаолиятини рағбатлантириш учун шарт-шароитлар яратиш бўйича изчил ишлар олиб борилмоқда.

Конституцияда ижтимоий соҳанинг энг муҳим қисми ҳисобланган оила институтига алоҳида эътибор берилган. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг XIV бобида оила жамиятнинг асосий бўғини эканлиги, жамият ва давлат муҳофазасида бўлиши белгиланган.

Ҳаракатлар стратегиясида меҳнат бозори мутаносиблигини ва инфратузилмаси ривожланишини таъминлаш, меҳнатга лаёқатли аҳолининг меҳнат ва тадбиркорлик фаоллигини тўлиқ амалга ошириш учун шароитлар яратиш, ишчи кучи сифатини яхшилаш, ишга муҳтож шахсларни касбга тайёрлаш тизимини кенгайтириш вазифалари белгиланган.

Зеро, халқаро меҳнат бозори талаблари, интеграцион жараёнларнинг жадаллашуви, рақамлаштириш, саноатдаги технологик инқилоблар даврида замон талабларига мос малака ва кўникмаларга эга рақобатбардош ўрта бўғин мутахассисларини тайёрлаш, касб-ҳунар таълим соҳасида янги тизимни — халқаро андозаларга мос профессионал таълим тизимини тақозо этади.

2020 йил 7 августда қабул қилинган Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Ўзбекистон Республикасида узлуксиз бошланғич, ўрта ва ўрта махсус профессионал таълим тизимини тартибга солувчи норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни тасдиқлаш тўғрисида”ги ВМҚ-466 сон Қарори билан “Ўзбекистон Республикасида узлуксиз бошланғич, ўрта ва ўрта махсус профессионал таълим тизими тўғрисида”ги Низом тасдиқланди. Унга кўра Ўзбекистон Республикасида профессионал таълим – иқтисодийнинг ривожланиш истиқболлари ва устувор вазифаларини, замонавий техника ва технологик тенденцияларни ҳисобга олиб, меҳнат бозоридаги кадрларга бўлган реал эҳтиёж, иш берувчиларнинг таклифлари ҳамда “Ҳаёт давомида таълим олиш” принципи асосида шахсларнинг таълим олишига мўлжалланганлиги белгилаб берилган.

Профессионал таълимнинг мақсади меҳнат бозоридаги эҳтиёжлар, жумладан, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектлари учун рақобатбардош кадрларни профессионал таълим босқичларини жорий қилиш орқали тайёрлаш ҳамда турли ёшдаги шахсларнинг “Ҳаёт давомида таълим олиш” принципи асосида таълим олишга бўлган талабларини қондириш ҳисобланади.

Касб-ҳунар мактабларида устувор йўналиш сифатида оилавий бизнес, томорқа бизнеси, қурилиш, хизмат кўрсатиш, чорвачилик, паррандачилик, асаларичилик, балиқчилик каби иқтисодий-иқтисодий муҳим ўрин эгаллаган ишчи касблар бўйича кадрлар тайёрланади.

Камбағалликка қарши кураш доирасида, аввало, кам таъминланган оилалар фарзандларида тадбиркорликка, бизнесга, пировард натижада даромад олишга йўналтирувчи билим, малака ва кўникмалар ҳамда компетенциялар шакллантирилади. (<https://review.uz/oz/post/yangi-professional-talim-yangi-missiya>).

Бу борада мазкур ўқув йилида 33та тадбиркорликка йўналитирилган намунавий ўқув режалар ишлаб чиқилди ҳамда кадрлар тайёрланмоқда. Бу кадрлар келгусида самарали тадбиркорлик фаолиятини олиб бориш учун қуйидаги компетенциялар талаб этилади:

Мустақиллик: Бизнес эгалари мураккаб қарорлар учун масъулиятни ўз зиммасига олишга қодир эканлигини кўрсатиш имкониятига эга бўлиши керак. Маслаҳатга риоя этиш ва бошқаларнинг фикрларини тинглашга тайёр бўлиш жуда муҳимдир лекин қарорни мустақил қабул қилиш;

Ижодкорлик: Янгиликлар яратишга ва креативликка мойиллик, потенциал муваффақиятли ғояни интуитив равишда тан олиш қобилияти бизнесда бошқа нарсалар каби муҳимдир: яхши фикр ва ностандарт ёндашув, чиройли қадоқлар ва “маҳсулот”ни тақдим этиш (саргарош-соч турмагини, ошпаз-таомни, автомобилга техник хизмат кўрсатувчи-ўз хизматини,...);

Жасорат: Хавфни ҳисобга олиши ва қабул қилиш, ҳамма нарсани энг кичик тафсилотигача ўйлаш;

Топқирлик: Кутилмаган вазиятларда тезкор муносабат билдириш ва қарор қабул қилиш қобилияти, ҳамма нарсани олдиндан билиш мумкин эмас, зарур бўлганда яратмоқ учун тайёр бўлиш;

Ҳалоллик: миждозлар, ҳамкорлар, ҳар бир ходим билан ҳалол бўлиш. Эриша олмайдиган мақсадлар ва муддатларни белгиламаслик ва мавжуд бўлмаган маҳсулотни сотмаслик;

Мослашувчанлик: Амалга оширилган ишларга танқидий қараш ва соғлом прагматизмни кўрсатиш. Бугунги кун талабларига мос келмайдиган дастлабки режага ёпишиб олмаслик. Самарали мулоқот қила олиш.

Юқорида белгилаб берилган вазифаларни амалга оширилиши иқтисодиётимизни жадал тараққий этишига, аҳолини орасида камбағалликни қисқартиришга, фуқароларимизнинг ҳаётда муносиб ўрин топишлари бу эса ўз навбатида халқимизнинг ижтимоий ҳолатини яхшилашга хизмат қилади деб ҳисоблаймиз.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги қонуни. Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 24.09.2020 й., 03/20/637/1313-сон.

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 6 сентябрдаги “Профессионал таълим тизимини янада такомиллаштиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПФ-5812-сон Фармони.

3. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 7 августдаги “Ўзбекистон Республикасида узлуксиз бошланғич, ўрта ва ўрта махсус профессионал таълим тизимини тартибга солувчи норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни тасдиқлаш тўғрисида”ги ВМҚ-466-сон Қарори.

4. <https://review.uz/oz/post/yangi-professional-talim-yangi-missiya>. (Мурожаат қилинган сана: 30.04.21.)

ЁШЛАРНИНГ ИЖТИМОЙ ФАОЛЛИГИНИ ОШИРИШ

Рахматуллаева Дурдона Равшановна

Педагогик инновациялар институти доценти,
(PhD) мустақил тадқиқотчи,
draxmatullaeva85@mail.ru (+97 710 04 65)

Анотация. Ушбу мақолада ёшларнинг жамиятдаги иштироки ва уларнинг ижтимоий фаоллигини ошириш бўйича яратилган шарт шароитлар ҳамда имкониятлар ёритилган.

Калит сўзлар. ёшлар, ижтимоий фаол, имконият, ёш авлод, ёшлар дафтари, субсидия, даромад, ижтимоий ҳаёт.

Жаҳоннинг ривожланган мамлакатлари тажрибаларидан маълумки, мамлакат тараққиётини тامينлашда интеллектуал салоҳиятнинг ўрни алоҳида аҳамиятга эга. Шунинг учун ҳам ўсиб келаётган ёш алоднинг интеллектуал салоҳиятини ошириш ва уларнинг ижтимоий фаоллигини ошириш бўйича кенг кўламли ишлар амалга оширилмоқда. Натижада, ёшларимиз халқаро даражадаги спорт, фан ва бошқа бир қатор йўналишлардаги танловларда юқори натижаларни эгаллаб, Ўзбекистоннинг ривожланган давлатлар сафидан ўрин олишида муносиб ҳисса қўшмоқда.

Бугунги кунда мамлакатимизда 30 ёшгача бўлган ёшлар сони 18 миллиондан ортиқ бўлиб, бу эса аҳолининг қарийб 55 фоизини ташкил этади [1].

Айни дамда юртимиз йигит-қизлари учун яратилаётган имкониятлар кўлами кун сайин ортиб бормоқда. Жумладан, 2021 йил “Ёшларни қўллаб-қувватлаш ва аҳоли саломатлигини мустаҳкамлаш йили” давлат дастурида ҳам ёшлар сиёсатини амалга оширишга оид бир қатор устувор вазифалар белгилаб берилган. Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан 2021 йил 13 апрель куни ёшлар бандлигини таъминлаш ва бўш вақтини мазмунли ташкил этиш борасида белгиланган вазифалар ижроси юзасидан ўтказган видеоселектор йиғилишида вазирлар, вилоят, туман ва шаҳар ҳокимлари, сектор раҳбарлари, олий таълим муассасалари ректорлари томонидан ёшлар билан ишлаш борасида олиб борилаётган ишлар танқидий таҳлил қилиниб, зарур топшириқ ва тавсиялар берилди [2].

Хусусан, 1 июндан бошлаб “ёшлар дафтари”га киритилган ёшларнинг хорижий тиллар ва умумтаълим фанлари бўйича нодавлат таълим ташкилотларида ўқиши харажатиининг бир қисми қоплаб берилади. Шу билан бирга, 1 июлдан бошлаб хусусий корхоналарда янги иш бошлаган ходимларни қайта тайёрлаш харажатиининг 1 миллион сўмгача бўлган қисми учун ҳам субсидия ажратилади.

Бундан ташқари, ёшларнинг профессионал таълим мактаблари, техникумларда ўқиши учун тўланадиган контракт суммаси даромад солиғидан озод қилиниб, “Ёшлар дафтари”га кирган 5 нафардан ортиқ ишсизлар бандлигини таъминлаган тадбиркорларга ижараси учун 50 фоизгача имтиёз берилади.

Бундай ёшлар ҳаётининг ҳар жабҳасида берилган имтиёз ва имкониятлар минглаб ёшларимиз учун ўз мақсад ва орзулари рўёбга чиқаришида муҳим аҳамият касб этади.

Сўнгги вақтларда ерлардан унумли фойдаланиш, хосилдорлигини ошириш борасидаги ишлар самарадорлигини ошириш борасидаги ислохотлар жараёнида ҳам ёшларимиз фаол иштирок этиб келмоқда. Бугунги кунда республика бўйича 21 та туманда 2 мингдан 4,5 минг нафаргача ёшга деҳқончилик учун ер ажратиб берилган. Давлатимиз раҳбари ер олган ёшлар агротехник тадбирларни бажариб, даромад ола бошлагунча фермер ва кластерлар амалий ёрдам кўрсатиши, “Ёшлар дафтари”га кирганларга уруғлик ва кўчатлар хариди учун 2 миллион сўмгача субсидия бериш зарурлиги борасидага ҳам мутассади раҳбарларга алоҳида кўрсатмалар берди.

Хулоса қилиб айтганда, Президент томонидан таъкидлаганидек, сайёрамизнинг эртанги куни, фаровонлиги фарзандларимиз қандай инсон бўлиб камолга етиши билан боғлиқ. Бизнинг асосий вазифамиз ёшларнинг ўз салоҳиятини намоён қилиши учун зарур шароитлар яратишдан иборатдир. Бунда ёшларнинг ижтимоий фаоллигини оширишда қуйидагиларни жорий этиш мақсадга мувофиқдир:

– ёшларнинг ижтимоий фаоллигини оширишда таълим муассасаси ходимлар ёшлар ўртасида аниқ дастурлар асосида иш олиб боришларига эришиш;

- ёшларнинг ижтимоий фаоллигини оширишда ота-оналар – таълим муассасаси – маҳалла ҳамкорликда иш олиб боришини таъминлаш;
- профессионал таълим ва олий таълим тизимида тарбиявий ишлар методикаси дастурларига Ёшлар Иттифоқи олдида қўйилган талаблар билан боғлиқ ҳолда, педагогларнинг ўқувчи ижтимоий фаоллигини оширишга оид компетенцияларини ривожлантиришга хизмат қиладиган мавзуларни киритиб бориш;
- ёшлар учун яратилаётган имтиёзлар ва имкониятлар ҳақида тўлиқ маълумот бериш ҳамда тарғибот-ташвиқот ишларини олиб бориш лозим.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикаси Президент Шавкат Мирзиёевнинг 2021 йил 27 январдаги “Ёшларнинг бандлигини таъминлаш ва бўш вақтини мазмунли ташкил этиш чора-тадбирлари” бўйича видеоселектор йиғилиши.
2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2021 йил 13 апрелдаги “Ёшлар бандлигини таъминлаш ва бўш вақтини мазмунли ташкил этиш борасида белгиланган вазифалар ижроси” юзасидан ўтказган видеоселектор йиғилиши.

SOCIAL PROTECTION OF DISMISSED CITIZENS WITH MILITARY SERVICE AS A SOCIAL INSTITUTION

Reymov Mukhamedali Kengesbaevich,
Undergraduate student,
Nukus State Pedagogical Institute

Annotation: The article examines the social protection of citizens dismissed from military service, as well as members of their families as a social institution that is in the process of formation in modern conditions. The main approaches to the study of this problem in the domestic sociological science are outlined. The main reasons for the dysfunction of social protection of Russian citizens dismissed from military service, as well as their family members, are revealed, the directions of its resolution are determined.

Key words: social protection / social protection of the military / citizens made redundant from military service and their family members / social institute

Social institutions are the most important components of the structure of society. It is the study of a social institution that makes it possible analyze in full the problems of social protection of servicemen, citizens dismissed from military service, identify interrelated, interdependent elements of the organizational structure of society that determine the form, content of this social institution as a kind the mechanism of organizing and managing the process of social protection of the studied category. In the meantime, there is no need to know about it. In sociological science, the concept of “social protection” has not yet received unambiguous interpretation. Various aspects of the theory and methodology of social defense reveal M.S. Matskovsky, P.D. Pavlenok, V.P. Fomina, E.I. Kholostov, V.S. Torokhtiy, T.F. Yarkina and other Russian scientists. Issues of social protection of servicemen, citizens dismissed from military service, are considered in the works of I.V. Kvashnin,

A.V. Korovnikova, Yu.I. Migacheva, A.V. Mochaikina, R. Yu. Romanova, I.G. Skorokhodova, V.A. Titov and others.

In a broad sense, according to a number of scientists, social protection includes socio-economic, legal and spiritual components. For example, V.A. Titov notes: “Social protection is a system of legal, social economic and political guarantees to ensure the conditions and means of existence of two main social groups:

- able-bodied citizens - at the expense of personal labor input, economic independence and entrepreneurship;

In the meantime, there is no need to know about it. ”

- socially vulnerable groups - at the expense of the state, but not lower than the minimum subsistence level established by law ”. In a narrow sense, social protection is defined as “a system of legal social, economic, moral and psychological guarantees, means and measures carried out by the state, thanks to which conditions equal for members of society are created that prevent unfavorable the impacts of the external (social, natural, technogenic) environment on humans and ensuring a socially acceptable quality of their life. “

A universal definition of social protection is given by P.D. Pavlenok: “Social protection is a system of priorities and mechanisms for the implementation of legislatively enshrined social, legal and economic guarantees of citizens, governing bodies of all levels, other institutions, as well as a system of social services designed to ensure a certain level of social protected helping to achieve a socially acceptable standard of living of the population in accordance with the specific conditions of social development ”. In the meantime, there is no need to know about it.

Analysis of the basic definitions, elements of the structure of social institutions from the standpoint of a systematic approach makes it possible to consider social protection of citizens dismissed from military service as a social institution.

Development, improvement of the institution of social protection of military personnel Residents, citizens dismissed from military service, and their families should be supported by a well-thought-out state social policy. In the meantime, there is no need to know about it.

List of used literature

1. Kvashnin A.V. Actual methodological features of building an effective conceptions of social protection of military personnel // Man in the system of social relations: collection of articles. on the-scholar Art. M., 1996. Issue 2.
2. Korovnikov A.V. Social protection of military personnel in foreign countries: stanleanie, development, legal regulation. M., 1995.
3. Matskovsky M.S. Sociology of the family: problems of theory, methodology and techniques. M., 1989.

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 28-КЎП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(4-қисм)

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусаҳҳиҳ: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 31.05.2021

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000